

tısı vardı. XVII. yüzyılda Akkirman'ı ziyaret eden Evliya Çelebi (Mayıs 1658), burada kale, medrese, hamam ve camiler ile 1500 kadar ahşap ev bulunduğundan, Meyak Geçidi'nden, Meyak Baba Sultan'ın Dinyester nehri yakınındaki türbesi ile civarında medfun şehidlerden bahseder. 1638'de Kazak akınlarına hedef olan Akkirman 1770 ve 1789 yıllarında iki defa Ruslar tarafından kuşatılarak ele geçirildi ise de önce Küçük Kaynarca (1774), sonra da Yaş Antlaşması (1791) ile tekrar Osmanlı idaresine girdi.

30 Kasım 1806 tarihinde Rus Prensi Kantakuzino tarafından ele geçirilmesi üzerine Tatarlar Akkirman'ı terkettiler ve altı yıl sonra yapılan Bükreş Antlaşması (1812) ile şehir Ruslar'a bırakıldı. 1820 yıllarında tekrar şiddetlenen Osmanlı-Rus sürtüşmelerini sonuçlandırmak için yapılan antlaşma bu şehirde imzalandı. Ruslar adına M. S. Vorontsov ve A. I. Ripob, Osmanlılar adına da Hâdi Paşa ve Köse İbrahim Paşa tarafından imzalanan Akkirman Antlaşması ile Sırbistan'ın muhtariyeti ve ayrıca Balkanlar'daki Rus nüfuzu kabul edildi (7 Ekim 1826). Rusya'da Çarlık yönetiminin devrilmesi (1917) üzerine muhtariyet kazanan şehir, 1918'de Romanya'nın işgaline uğradı ve bu durum İtilâf devletlerinin tasdiki ile II. Dünya Savaşı'nın başlarına kadar devam etti; 1940 yılında ise Sovyetler Birliği tarafından ilhak edildi. 1944'ten sonra adı Belgorod-Nestrovski olarak değiştirildi.

Bugün nüfusu 50.000 civarında olan Akkirman'da gıda endüstrisi, özellikle et ve balık konserveçiliği önemli bir yere sahiptir. Şehirde ayrıca tekstil ve mobilya fabrikaları da bulunmaktadır. Eğitim alanında pedagoji ve tıp müesseseleri çok gelişmiştir. Ukrayna Cumhuriyeti'ndeki en büyük kale Akkirman'dadır. 1438-1454 yılları arasında mimar Fedorok tarafından yapılan ve bugüne kadar

iyi korunan kalede yirmi altı burç, dört kapı ve bir kule vardır. Kaleyi çevreleyen surların uzunluğu ise 2 km. kadardır. Kale XVI. ve XVII. yüzyıllarda Osmanlılar tarafından tamir ettirilmiştir.

Ünlü Türk âlimi Akkirmânî Mehmed Efendi bu şehirden yetişmiştir (bk. AKKIRMÂNİ).

BİBLİYOGRAFYA :

TsMA, nr. E 10, 416, 5880, 6237, 10416; Âşıkpaşazâde, *Târih*, s. 222-223; Feridun Bey, *Münşeât*, İstanbul 1274-75, I, 312, 319; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, V, 108-114; VII, 501-502; Silâhdar, *Târih*, II, 127, 185; Ayn-i Ali Efendi, *Kavânir-i Âl-i Osmân*, s. 19; Ahmed Rifat Yağlıkzâde, *Lügat-ı Târîhiyye ve Coğrafiyye*, İstanbul 1299-1300, I, 234; Cevdet, *Târih*, IV, 332; *Kâmûsü'l-lâm*, I, 269; *Osmanlı Müellifleri*, IV, 245-246; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, 181-185, 244, 344; III/1, s. 172, 175; IV/1, s. 389, 424, 585, 587; Reinaud, *Géographie d'Aboulféda*, II/1, s. 317; N. Beldiceanu, "La Conquête des cités marchandes de Kilie et de Cetatea Albă par Bâyezid II", *SOF*, XXIII (1964), s. 36-90; a.m.f., "Kilia et Cetatea Albă a travers les documents Ottomani", *REI*, XXXVI/2 (1968), s. 215-262; Besim Darkot, "Akkerman", *IA*, I, 251; *GSE*, III, 135, 182; A. Decei, "Ak Kirmân", *EI²* (İng.), I, 310-311.

MUSTAFA L. BİLGE

AKKIRMÂNİ

(ö. 1174/1760)

Osmanlı âlimi.

Kefevî Hacı Hamîd Mustafa'nın oğludur. Asıl adı Mehmed olup hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. 1753'te İzmir, 1758'de Mısır kadısı oldu. Sarây-ı Hümâyûn hocalığında bulundu. 1759 yılında Mekke kadılığına tayin edildi ve 1174 yılı Muharrem (Ağustos 1760) ayında orada vefat etti. Özellikle aklî ilimlerde derin bilgi sahibi olan Akkirmânî'nin kelâm, felsefe, hadis, fıkıh, tefsir ve dil konularında bazıları basılmış birçok eseri vardır.

Eserleri. 1. *İklilü't-terâcim*. Ebherî'nin *Hidâyetü'l-îhikme* adlı felsefî eserine

Kadı Mîr Hüseyin'in *Şerhu'l-Hidâyeti'l-eşîriyye* adıyla yaptığı şerhin bazı ilâvelerle Türkçe'ye tercümesidir (İstanbul 1266, 1316, 1319). 2. *Şerhu'l-Hüseyniyye*. Münazara âdabıyla ilgili bir eserdir (İstanbul 1281, 1316). 3. *Risâle-i Akâid* (İstanbul 1240). 4. Yine akaide dair *Hâşiye 'alâ Hâşiyeti 'İşâmiddîn* (İstanbul 1274, 184 s.). 5. *Şerhu'l-Hadîşü'l-erba'în*. Birgivi'nin eserine yaptığı şerhtir (İstanbul 1289, 1320, 1323). 6. *Ef'âlü'l-ibâd ve'l-irâdetü'l-cüz'îyye*. Eserin, farklı isimlerle çeşitli baskıları yapılmıştır (İstanbul 1264, 1283, 1289). 7. *Hâşiye 'alâ Hâşiyeti'l-Lârî* (İstanbul 1265). 8. *Burhânü'l-müttakîn Terceme-i Hadîs-i Erbaîn* (I-II, İstanbul 1298). 9. *Risâle-i Besmele* (İstanbul 1298). 10. *Risâle-i Teavvüz* (İstanbul 1298). 11. *Şerhu'l-Emsile* (İstanbul 1252). 12. *Şerhu'l-Binâ* (İstanbul 1257). Süleymaniye Kütüphanesi'nde yazmaları bulunan diğer başlıca eserleri de şunlardır: *'İkdü'l-kalâ'id 'alâ Şerhi'l-'Akâ'id*; *Şemâil-i Şerif*; *Hâşiyetü'l-Beyzâvî*; *Hâşiyetü'l-Buhârî*; *Fetâvâ-yı Akkirmânî*; *Muhtasarı Muğni'l-lebib*; *Şerhu Atvâkı'z-zeheb*; *Risâle fi beyânü'l-firâkı'd-dâlle*. Ayrıca Seyyid Şerif'in *Şerhu Muhtasarı'l-Müntehâ'ya* hâşiyesi ile Teftâzânî'nin *Şerhu'l-'Akâ'id*'ine Hayâlî'nin yaptığı hâşiye üzerine hâşiyeleri vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sicill-i Osmânî, IV, 245; *Osmanlı Müellifleri*, I, 214; *İzâhu'l-meknûn*, I, 354; II, 109-110; *Hediyetü'l-'ârifin*, II, 332; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 512; II, 18, 654, 660; Özge, *Katalog*, II, 674, 787; IV, 1469; *TÜYATOK*, I, 64; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'elifin*, XII, 27-28.

SÂKİB YILDIZ

AKKOYUNLULAR

XV. yüzyılda Doğu Anadolu, Azerbaycan ve Irak'ta hüküm süren Türkmen hânedanı (1340-1514).

Oğuzlar'ın Bayındır boyuna mensup olduklarından kendilerine Türk kaynaklarında Bayındır Han Oğlanları, İran kaynaklarında Bayındırıyye adları da verilir. Çeşitli oymaklardan meydana gelmişlerdir. Muhtemelen, Moğol istilâsı üzerine Anadolu'ya gelen Türkmenler'den olup Diyarbakir'in Ergani yöresine yerleştiler ve Artuklular'a bağlandılar. Tarih sahnesine çıkışları, 1340'ta Tur Ali Bey idaresinde Trabzon Rum İmparatorluğu'na yaptıkları akınlarla başlar. Tur Ali Bey Erzincan ve Bayburt hâkimleri ile birlikte 1348'de Trabzon'u kuşattıy-

Akkoyunlu
Celâleddin Ali
devrinde
(1434-1438)
basılmış
gümüş
bir sikke
(İstanbul
Arkeoloji
Müzesi,
Teşhir,
nr. 2408)